

Кузембаєв О.С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального права*

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ:

ЗАКОНОТВОРЧІ АСПЕКТИ

Питання втілення декомунізаційної реформи в Україні визначається прийнятими законами від 09.04.2015 р., зокрема Законом «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» у ст. 3 передбачається заборона пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та їхньої символіки. Однак, назріла необхідність дослідження та аналізу Кримінального кодексу України 2001 р. на предмет проведення декомунізаційного реформування в законотворчості.

За висловленням Спиридонової О.Є., що у зв'язку з активною взаємодією права з іншими соціальними інститутами, символи «впровадились» і в правову сферу. Вони зайняли особливе місце в ряді соціальних символів. Ця особливість полягає в тому, що юридичні символи покликані служити не стільки цілям пізнання, відбиття дійсності, скільки практичним цілям його регулювання за допомогою впливу на свідомість і волю людей [Спиридонова О.Є. Символ как предмет преступления : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Спиридонова Ольга Евгеньевна. - Ярославль, 2002. - С. 30.].

Й хоча правові символи є своєрідною додатковою інформацією про правове регулювання, нами вважається за необхідне здійснити аналіз кримінального закону України з позиції позбавлення комуністично - ідеологічної тоталітарної забарвленості, тобто правових символів ідеологічного характеру.

Так, Коломієць Ю.Ю., вказує, що при здійсненні впливу марксистко-ленінської ідеології на кримінально-правову політику, сутність та зміст

кримінально-правової політики не змінилась, хоча соціально-економічні, політичні, правові умови для її зміни вже склались [Коломієць Ю.Ю. Вплив марксистсько-ленінської ідеології на поняття, сутність та зміст кримінальної політики / Ю. Ю. Коломієць // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 47. - С. 143.].

Для приведення чинного Кримінального кодексу України 2001 р. у відповідність із декомунізаційним реформуванням та необхідністю позбавлення кримінального закону України комуністичних тоталітарних соціальних символів в кримінальному праві, вважаємо внести зміни у наступні нормативні положення чинного Кримінального кодексу України:

1) скасування використання термінів «суспільна небезпечність» (ст. 2, 11, 19, 24, 25, 36, 37, 48, 74, 92, 93, 94, 96-1, 96-2, 97, 209, 353 КК України) та заміною на більш точну назву - злочинне діяння (діяння передбачене Кримінальним кодексом України), через розпливчастість формулювання у вигляді допустимості неоднакового тлумачення та наявності оціночної категорії у розмежуванні злочинів від інших діянь. Вважаємо доречним погодитись з вченим із тим, що очевидно правильним є, говорити не про «суспільну небезпечність» злочину, а про ступінь тяжкості самого злочину [Ляпунов Ю.И. Общественная опасность деяния как универсальная категория советского уголовного права : [учеб. пособ.] / Ю.И. Ляпунов. - М. : ВЮЗШ МВД СССР, 1989. - С. 42.];

2) скасування використання термінів «суспільно корисні роботи» (ст. 56 КК України), у зв'язку із необхідністю позбавлення громад та суспільства делегування виховного впливу на засуджену особу, що були основними ідеями часів комуністичного тоталітарного режиму й зараз зазнають поразку в ефективності, та заміну на поняття «роботи на користь певної особи» (на прикладі ст. 71 Закону про кримінальне право Держави Ізраїль);

3) скасувати застосування примусових заходів виховного характеру (ст. 97, 105 КК України), як таких, що не відповідають цілям та задачам

кримінальної відповідальності й покарання, до яких відноситься кара та виправлення;

4) скасування таких видів звільнення від кримінальної відповідальності, як у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК України), та передача неповнолітнього під нагляд трудового колективу (п. 3 ч. 2 ст. 105 КК України) через недопустимість виконання такими трудовими колективами заходів державного примусу (тобто таких, що входять до компетенції органів державної влади), а також відсутності кваліфікованих (або спеціалізованих) виховних та наглядових навичок та вмінь в них;

5) скасування застосування примусових заходів медичного характеру та примусового лікування (ст. 92-96, п. 5 ч. 2 ст. 76 КК України), у зв'язку із невідповідністю даних заходів кримінально-правового характеру предмету кримінально-правового регулювання;

6) усунення порушення «базових» прав і свобод людини та неузгодженості положень КК України та Конституції України (ситуація, що виникає із ст.ст. 115-119, 129 КК України в частині охорони права особи на життя і ст.ст. 109-114 КК України в частині охорони національної безпеки, та ч. 1 ст. 3 і ст. 27 Конституції України, яка визначає, що життя людини є найвищою соціальною цінністю) [детальніше див.: Кузембаєв О.С. Колізія Кримінального кодексу України із Конституцією України в частині охорони основоположних прав людини і громадянина / О.С. Кузембаєв // Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 21-22 червня 2013 р. - Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2013. - С. 4042.];

7) використання термінів та понять у Кримінальному кодексі України, що можуть мати оціночне або неоднокове розуміння, й які впливають на панування обстановки «страху» політичної розправи, складнощі кваліфікації злочинів та незлочинних діянь, що є неодмінними тоталітарними ознаками комуністичного режиму:

- заміна терміну «державна зрада» на термін «національна зрада» («зрада національним інтересам України»), що використовується у назві ст. 111 КК України на таке, що більше відповідає змісту диспозиції даної статті, а саме, в тій частині статті, що передбачає здійснення злочинних діянь у вигляді допомоги в проведенні підривної діяльності проти України;

- скасування терміну «бандитизм», що використовується у назві ст. 257 КК України, як такого, що кореспондує із поняттям виявлення наміру («голий» умисел), й який також має в основі проведення кваліфікації діяння та правозастосуванні - посилення на інші вчиненні злочинні діяння групою осіб;

- скасування терміну «банда», що використовується у диспозиції ст. 257 КК України, як такого, що не відповідає формам співучасті, передбачених ст. 28 КК України;

- скасування терміну «хуліганство», що використовується у назві та змісті ст. 296 КК України, як такого, що знаходиться у складності розмежування із ст. 176 «Дрібне хуліганство» КУпАП ;

- скасування терміну «експлуатація дітей», що використовується у назві і диспозиції ст. 150 КК України, та заміною на поняття «заборона працевлаштування дитини, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування», у зв'язку з тим, що термін «експлуатація» є доволі широкою діяльністю, та є похідним поняттям від терміну «експлуатація праці», що є провідним гаслом комуністичної тоталітарної ідеології поряд із іншими.

Отже, було визначено та встановлено існування на сучасному етапі розвитку кримінального права України спадкування Кримінальним кодексом України 2001 року багатьох принципів та ідей як минулого КК 1960 р., так й, в цілому, надбань ідей, принципів та положень комуністичного тоталітарного режиму, що потребують декомунізаційної реформи в кримінальному праві України.